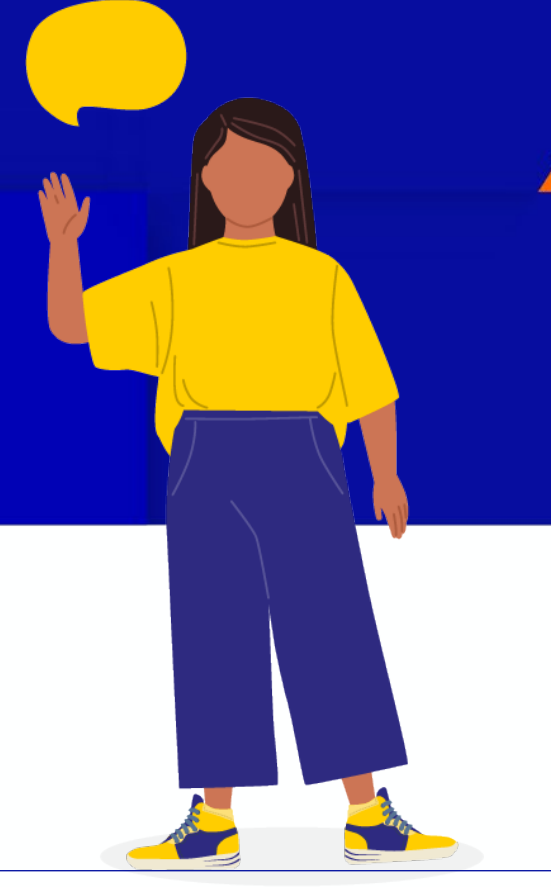

**Online bijeenkomst basisvaardigheden:
Deelsessie: Aan de slag met basisvaardigheden in samenhang
Dinsdag 26 september 2023**

Samenhang in het onderwijs

**Samenhang in het onderwijs is nooit een doel op zich
Samenhang is wel een middel om andere doelen te bereiken**

Gäby van der Linde (SLO)

slo

slo

/ een doordacht curriculum
dat doen we *samen*

**Waarom werken aan
basisvaardigheden in
samenhang?**

Samenhang in het onderwijs

" Samenhang kan bijdragen aan betekenisvol onderwijs doordat verbindingen ontstaan tussen contexten, leergebieden, vakken en beroepenvelden."

(Curriculumcommissie, november 2021)

Adviezen:

- taal – Nederlands;
- rekenen-wiskunde;
- burgerschap;
- digitale geletterdheid;

Adviezen versterken basisvaardigheden taal-Nederlands

Didactiek

- Maak gebruik van bewezen effectieve didactische elementen.
- Houd en houd hoge verwachtingen voor alle leerlingen.
- Beleed in het primair onderwijs het streefniveau (2) als het standaardniveau.
- Zorg voor een passend niveau: eenduidigheid, ook voor zwakke en sterke leerlingen.
- Voorkom reken-/wiskundigheid en heb aandacht voor reken-/wiskundigheid.

Samenhang

- Zorg voor samenhang tussen lezen, schrijven en mondelinge taalvaardigheid.
- Zorg voor betekenisvolle verbinding tussen taalonderwijs en lezen, schrijven en mondelinge taalvaardigheid.
- Verbind de taalvaardigheden expliciet met andere vakken.

Adviezen versterken basisvaardigheden rekenen-wiskunde

Doelen en didactiek

- Maak gebruik van bewezen effectieve didactische elementen.
- Houd en houd hoge verwachtingen voor alle leerlingen.
- Beleed in het primair onderwijs het streefniveau (2) als het standaardniveau.
- Zorg voor een passend niveau: eenduidigheid, ook voor zwakke en sterke leerlingen.
- Voorkom reken-/wiskundigheid en heb aandacht voor reken-/wiskundigheid.

Samenhang

- Combineer in reken- en wiskundeonderwijs aandacht voor zowel kennis, vaardigheden als houdingen.
- Houd zicht op de doorlopende leerlijn van rekenen-wiskunde.
- Verbind rekenen-wiskunde expliciet met andere vakken en domeinen.
- Zorg voor een betekenisvolle verbinding met leefwereld en de huidige maatschappij, zoals problemen/oplossingen en zelfontwikkelingswerk.

Stappenplan en adviezen versterken basisvaardigheden burgerschap

Stap 1: Analyse huidige situatie

Beschrijf de visie en doelen van jouw school op burgerschap. Hou daarbij rekening met:

- de sociale, maatschappelijke, politieke en bestuurlijke ontwikkelingen en jouw school;
- de eisen van overheid en andere van burgermaatschappij;
- de samenlevingsopdrachten in het huidige curriculum (leerdoelen en schoolrooster);
- de huidige kennis, vaardigheden en houdingen van leerlingen en leerkrachten.

Beschrijf welke onderdelen onderbouwde aandacht krijgen in het onderwijs. Maak daarbij gebruik van de factoren uit beschrijving burgerschap (Hoofdstuk 1).

Stap 2: Plan van aanpak

Beschrijf:

- voor welke kennis, vaardigheden, houdingen leerlingen moeten beschikken bij het einde van hun schoolcarrière en hoe deze zichtbaar worden;
- aan welke (leer)onderwerpen je per moment aandacht gaat besteden en hoe het (leer)onderwijs eruit zal zien (leerdoelen, didactiek, evaluatie, etc.);
- in welke vorm je de kennis, vaardigheden geeft (bijvoorbeeld historische context of via digitale platformen (forums of buiten school)).

Stap 3: Uitvoering

- Communicer het plan van aanpak (stap 2) regelmatig met alle betrokkenen.
- Monitor de opbrengsten van het onderwijs door bijvoorbeeld toetsen, gesprekken, observaties door de leerkracht en kerntoetsen.
- Reguleer de uitvoering van de monitoring met de oorspronkelijke doelen.
- Stel een kader (enkele regels) op. Hoe vaak, in welke vorm, hoe lang?
- Maak de visie 'eigen'.

Zie ook: beschrijving burgerschap (Hoofdstuk 1).

Adviezen - basisvaardigheden digitale geletterdheid

Leinhoud en didactiek

- Laat jonge kinderen op een speelse manier de digitale wereld ontdekken. Door middel van verhalen en speelse verhalen over digitale geletterdheid.
- Werk met een leerlijn met leerdoelen voor digitale geletterdheid.
- Zorg voor samenhang met andere vakken en domeinen.
- Maak het gebruik van digitale media en de digitale wereld. Het is belangrijk om te zorgen voor een goede balans tussen het gebruik van digitale media en het gebruik van andere media.
- Beleed expliciet aandacht aan veiligheidsaspecten van het gebruik van digitale media.

Organisatie

- Overweeg al schoolbreed/interdisciplinair en gezamenlijk en gedragen visie op onderwijs in digitale geletterdheid.
- Stel een (school)breed plan op voor de vormgeving van digitale geletterdheid.
- Zorg voor samenhang met andere vakken en domeinen.
- Zorg voor een goede balans tussen het gebruik van digitale media en het gebruik van andere media.

Versterken van digitale basisvaardigheden

Monitoring

- Maak zicht op de voortgang van de digitale geletterdheid van je leerlingen.
- Maak gebruik van formele en informele evaluatie om te zien of de leerlingen de digitale geletterdheid voldoende hebben ontwikkeld.
- Werk samen met andere vakken en domeinen om de digitale geletterdheid te versterken.
- Betek het gebruik van digitale geletterdheid in het leerproces.
- Stel de handen ineen met ouders.

Taal/Nederlands & samenhang *in het onderwijs*

1. Zorg voor samenhang tussen lezen, schrijven en mondelinge taalvaardigheid
2. Zorg voor betekenisvolle verbinding tussen taalverzorging en lezen, schrijven en mondelinge taalvaardigheid
3. Verbind de taalvaardigheden expliciet aan andere vakken
4. Houd zicht op de doorlopende leerlijn van de taalvaardigheden

basisvaardigheden

Samenhang

6 december 2022

> taal-Nederlands

- schrijven
- lezen
- mondeling
- taalbeschouwing

> rekenen-wiskunde

> burgerschap

> digitale geletterdheid

Adviezen samenhang

Hieronder zijn de adviezen voor het versterken van taalvaardigheid uitgewerkt.

Klik op de titel van het onderstaande advies voor meer informatie of om het uitklapvenster te sluiten.

+ Zorg voor samenhang tussen lezen, schrijven en mondelinge taalvaardigheid

+ Zorg voor betekenisvolle verbinding tussen taalbeschouwing en taalverzorging en lezen, schrijven en mondelinge taalvaardigheid

+ Verbind de taalvaardigheden expliciet aan andere vakken

+ Houd zicht op de doorlopende leerlijn van de taalvaardigheden

Rekenen/wiskunde & samenhang *in het onderwijs*

1. Combineer in reken-wiskundeonderwijs aandacht voor zowel kennis, vaardigheden als inzichten
2. Houd zicht op de doorlopende leerlijn van rekenen-wiskunde
3. Verbind rekenen-wiskunde expliciet met andere vakken en andersom
4. Zorg voor een betekenisvolle verbinding met behoeften in de huidige maatschappij, zoals probleemoplossen en informatieverwerking

slo

basisvaardigheden

Samenhang

6 december 2022

- > taal-Nederlands
- > rekenen-wiskunde
- > burgerschap
- > digitale geletterdheid

Adviezen samenhang

Hieronder zijn de adviezen voor samenhang uitgewerkt.

Klik op de titel van het onderstaande advies voor meer informatie of om het uitklapvenster te sluiten.

- + **Zorg voor een betekenisvolle verbinding met behoeften in de huidige maatschappij, zoals probleemoplossen en informatieverwerking**
- + **Verbind rekenen-wiskunde expliciet met andere vakken en andersom**
- + **Houd zicht op de doorlopende leerlijnen van rekenen-wiskunde**
- + **Combineer zowel kennis, vaardigheden als inzichten in reken-wiskundeonderwijs**

Burgerschap & samenhang *in het onderwijs*

1. Bied in samenhang met de aan burgerschap gerelateerde kerndoelen, instructie aan om de burgerschapskennis te vergroten
2. Het ontwikkelen van burgerschapscompetenties en de ontwikkeling van leesvaardigheid hangen met elkaar samen

Digitale geletterheid & samenhang

in het onderwijs

1. Combineer inhoud van digitale geletterdheid in je onderwijsaanbod
2. Creër kansen voor onderwijs in samenhang met andere leergebieden of vakken
3. Geef onderwijs in samenhang waar dat kan, maar soms vraagt een onderwerp om aparte aandacht.

Kernboodschap 1

Het versterken van de basisvaardigheden moet in het hele lesprogramma terugkomen: binnen de vakken of leergebieden zelf én in samenhang.

slo

/ een doordacht curriculum
dat doen we *samen*

**Op welke manieren kun
je werken aan het
versterken van
basisvaardigheden in
samenhang?**

Versterken van basisvaardigheden in samenhang

→ een breed begrip

Samenhang *in het onderwijs*

1. Samenhang binnen leergebieden/ vakken
2. Samenhang tussen leergebieden/ vakken
3. Samenhang tussen binennschools en buitenschools leren
4. Doorlopende leerlijn (sectoroverstijgend)

Samenhang **BINNEN** leergebieden/
vakken

**Bij samenhang binnen
leergebieden/vakken gaat
het om samenhang tussen
verschillende inhoudelijke
domeinen.**

Bijvoorbeeld

Binnen het leergebied taal / vak
Nederlands kun je gelijktijdig werken
aan doelen uit de domeinen lezen en
spelling.

slo

Samenhang **TUSSEN** leergebieden/
vakken

**Bij samenhang tussen
leergebieden/vakken zijn
er verschillende
verschijningsvormen
mogelijk.**

- a. Afstemming tussen leergebieden/vakken
- b. Samenhangende deelcurricula
- c. Volledig geïntegreerd onderwijs

Samenhang **TUSSEN** leergebieden/ vakken

a. Afstemming tussen leergebieden/vakken

Bijvoorbeeld

- po: leergebied M&M: afstanden en schaal & bij RW rekenen met het metriek stelsel of rekenen met schaal → toepassen van deze vaardigheid toepassen bij M&M
- vo: vak economie rekenen met procenten & Wiskunde aanleren van strategieën voor het rekenen met procenten

Samenhang **TUSSEN** leergebieden/ vakken b. Samenhangende deelcurricula

Bijvoorbeeld

- po: lezen bij taal en teksten
geschiedenis
- vo: rekenen met schaal

Samenhang **TUSSEN** leergebieden/ vakken c. Volledig geïntegreerd onderwijs

Bijvoorbeeld

- po: project afval – taal, rekenen en mens & natuur
- vo: leerdoelen specifiek schoolvak en eigen gestelde leerdoen als school

Wat zegt onderzoek over deze vormen van samenhang in het onderwijs?

Wilschut & Pijls, 2018

slo

Samenhang tussen **BINNENSCHOOLS** en **BUITENSCHOOLS** leren

Hierbij kan gedacht worden aan samenwerking met vervolgonderwijs. Het bedrijfsleven en maatschappelijke instellingen in de vorm van bijvoorbeeld praktische opdrachten, werkstukken, maar ook aan gastlessen en excursies waarbij een beroep wordt gedaan op basisvaardigheden.

slo

DOORLOPENDE LEERLIJN (sectoroverstijgend)

Bij doorlopende leerlijnen gaat het over leerlijnen die sectoroverstijgend zijn:

- van voorschoolse educatie naar het po;
- van po naar vo;
- van vo naar vervolgonderwijs

→ Op welke momenten wordt er gewerkt aan de Basisvaardigheden?

Bijvoorbeeld

- 10-14 onderwijs

slo

slo

/ een doordacht curriculum
dat doen we *samen*

Kanttekeningen bij onderwijs in samenhang

Vanuit onderzoek

**Aan de slag met samenhang
in je eigen onderwijspraktijk**

slo

Kernboodschap 2

Aandacht voor basisvaardigheden en ruimte voor andere vakken kunnen én moeten samengaan. Daarmee voorkomen we dat het onderwijs verschraalt!

/ Samenhang Basisvaardigheden in het primair onderwijs

Vanuit 1ste doel Soorten samenhang	Taal - Nederlands 	Rekenen - Wiskunde 	Andere leergebieden
Binnen vakken: <ul style="list-style-type: none"> -binnen domeinen -tussen domeinen 	<ul style="list-style-type: none"> Leerlijn begrippen voor taalbeschouwing 		
	<ul style="list-style-type: none"> Taaldomeinen in samenhang: https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/nederlands/taaldomeinen/ Leren schrijven met peer response en instructie in gerekennis	<ul style="list-style-type: none"> Basisvaardigheden rekenen-wiskunde: basiskennis, basisvaardigheden én basisinzichten: https://www.slo.nl/thema/meer/basisvaardigheden/rekenen-wiskunde/samenhang/@21135/basisvaardigheden-rekenen-wiskunde/ 	
Tussen vakken: afstemming 	<ul style="list-style-type: none"> Webinar Samenhang taal en wereldoriëntatie Wereldoriëntatie & taal (pdf, 495 kB) Bacteriën & virussen (groep 7-8) Anne Frank (groep 7-8) Artikel Taal en wereldoriëntatie en wereldoriëntatie Taalgericht lesgeven in de zaakvakken: https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/nederlands/taal-vakken/taalgericht-lesgeven/ 	<ul style="list-style-type: none"> Samenhang rekenen-wiskunde met ander leergebieden: RW & OJW: Wereldoriëntatie & rekenen-wiskunde (pdf, 495 kB) 	
Tussen vakken: Samenhangende deelcurricula	<ul style="list-style-type: none"> Thematiseren met jonge kinderen – handreiking Aan de slag met Woeste Willem bij kleuters 	<ul style="list-style-type: none"> Thematiseren met jonge kinderen – handreiking Aan de slag met Woeste Willem bij kleuters 	<ul style="list-style-type: none"> Thematiseren met jonge kinderen – handreiking Aan de slag met Woeste Willem bij kleuters
Tussen vakken geïntegreerd. 		Wiskundeolympiade (wiskundeolympiade.nl)	
Tussen binnenscholen en buitenscholen leren	Bibliotheek bezoeken	Aansluiting in perspectief: Aansluiting in perspectief - SLO	Niet stapelen maar vervangen

Doorlopende leerlijn	Linkjes naar: <ul style="list-style-type: none"> Inhoudskaart taal – oefase JK Uitwerking Kerndoelen vo Uitwerking Eindtermen Referentiekader Taal: https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/nederlands/referentiekader-taal/ Doorgaande leerlijn basisonderwijs: https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/nederlands/leerstoflijnen-po/ Leerdoelenkaarten 10-14 onderwijs: https://www.slo.nl/thema/meer/10-14-onderwijs/leerdoelenkaarten/leerdoelenkaarten-nederlands/ Passende perspectieven: https://www.slo.nl/thema/meer/passende/po/taal/ Leerplan in beeld: https://leerplaninbeeld.slo.nl/ 	Linkjes naar: <ul style="list-style-type: none"> Inhoudskaart rekenen – oefase JK Uitwerking Kerndoelen vo Uitwerking Eindtermen Aandachtsgebieden voor een doorgaande lijn rekenen/wiskunde van po naar vmbo: https://www.slo.nl/thema/meer/basisvaardigheden/rekenen-wiskunde/samenhang/@4235/aandachtsgebieden/ 	Linkjes naar: <ul style="list-style-type: none"> Inhoudskaarten KC; OJW; BU; SEO; – oefase JK Uitwerking Kerndoelen vo Uitwerking Eindtermen
-----------------------------	---	--	---

/ Samenhang Basisvaardigheden in het voortgezet onderwijs

Vanuit 1ste doel Soorten samenhang	Taal-Nederlands 	Rekenen-wiskunde 	Andere leergebieden
Binnen vakken	Geïntegreerd lees- en schrijfonderwijs Ontwerpinstrument - SLO Schrijfvaardigheid: Schrijfvaardigheid - SLO		
Tussen vakken: afstemming 	Handboek taalgericht vakonderwijs - SLO genredidactiek : Genredidactiek - SLO genrespecifiek schrijven web april2016.pdf (expertisecentrum-mmv.nl) lessuggesties taalgericht vakonderwijs: lessuggesties - SLO	Wiskunde bij science: Language20of20Mathematics20in20Science20-20Guide20ASE202016203.pdf (nuffieldfoundation.org)	Taal in de profielvakken https://www.slo.nl/publish/pages/14998/taal-in-de-profielvakken_1.pdf Rekenen in de profielvakken https://www.slo.nl/publish/pages/14997/rekenen-in-de-profielvakken.pdf Financiële geletterdheid Financiële geletterdheid in vmbo-hb/kb en praktijkonderwijs - SLO Culturele diversiteit binnen de kunstvakken Culturele diversiteit binnen de kunstvakken - SLO
Tussen vakken: Samenhangende deelcurricula 		Computational thinking: een vooruitblik op het wiskundeonderwijs van de toekomst naw5-2019-20-1-042.pdf (nieuwarchief.nl) Startnotitie wiskunde Startnotitie Wiskunde v3.docx (actualisatiewis.nl)	SALVO-project Natuurkunde.nl - Het SALVO-project Kennisbasis voor samenhangend vakonderwijs: Kennisbasis onderbouw - SLO Kaartjes werkvorm mens en natuur: Kaartenset-Mens-en-Natuur-Curriculum_nu_.pdf
Tussen vakken volledig geïntegreerd			Handboek projectonderwijs in de onderbouw Handboek projectonderwijs in de onderbouw - SLO Vak NLT Natuur, leven en technologie (NLT) - SLO
Tussen binnerschools en buitenschools leren	Bibliotheek op school De Bibliotheek op school Lezen in het vmbo	Wiskundeolympiade (wiskundeolympiade.nl)	Praktijkgerichte programma's vmbo en havo Pilot praktijkgerichte programma's - SLO
Doorlopende leerlijn	Linkjes naar: DePage Nederlands Uitwerking Kerndoelen vo Uitwerking Eindtermen	Aansluiting in perspectief: Aansluiting in perspectief - SLO	Regionale VO-HO Netwerken I (vohonetwerken.nl)

slo.nl/basisvaardigheden

Samenhang in het onderwijs
→ platform basisvaardigheden

Versterken basisvaardigheden: kennis en handreikingen

Hieronder vind je praktische handvatten en adviezen om de basisvaardigheden van taal-Nederlands, rekenen-wiskunde, burgerschap en digitale geletterdheid te versterken.

/ taal-Nederlands

/ rekenen-wiskunde

/ digitale geletterdheid

/ burgerschap

Waar heeft u als professional in het onderwijs (po en/of vo) nog meer behoefte aan als het gaat om basisvaardigheden & samenhang?

Laat het ons weten!

Stuur een mail naar: g.vanderlinde@slo.nl

slo

Bedankt voor je deelname!

- Vragen? Mail dan naar:
 - Primair onderwijs: g.vanderlinde@slo.nl
 - Voortgezet onderwijs: s.sjoers@slo.nl
- Je ontvangt morgen een mail met de link naar alle materialen die aan bod zijn gekomen.
- Wil jij je mening geven over deze online bijeenkomst?
→ Vul dan ons [evaluatieformulier](#) in!

